

Laura Könösen veistossarjassa *Ei taivasta rajana* (2021) taivaasta on tippunut paloja Aleksanterinpatterin pihalle.

Saari uhkaa varastaa pääosan

Näyttelyarvostelu | Vallisaari on taidebiennaalin suurin vetonaula – ja näyttelymiljöönä myös vaikea. HS:n kuvataidekriitikot valitsivat suosikkinsa Helsinki Biennaalin 44:n teoksen joukosta.

Ympäristön ehdoilla

Ei ole epäilystäkään, että itse Vallisaari on Helsinki Biennaalin suurin vetonaula. Saaren upea luonto, merimaisemat ja puolustusvoimien vanhat rakennukset varastavat huomion jopa siinä määrin, että välillä unohtaa tuleensa katsomaan taidetta.

Kuraattoreille vaikuttava ympäristö asettaa haasteen: toisaalta teokset on valittava saaren ehdoilla ja sitä korostaen, mutta toisaalta ne eivät saisi jäädä saaren varjoon. Aivan kaikki biennaalin teokset eivät tätä tasapainoa löydä.

Sitä vastoin ne teokset, jotka onnistuvat asettumaan vuoropuheluun ympäristön ja sen historian kanssa, tekevät Helsinki Biennaalista ainutlaatuisen näytelykokemuksen.

Teemu Lehmusruusun installaatio *House of Polypores* (2021) ohjaa ajattelemaan näkymättömäksi jäävää luontoa muuttamalla puiden lahoamisprosessin ihmiskorvin kuulotavaksi ääneksi. **Laura Könönen** taas ohjaa katseen taivaalle veistoksillaan, joiden voi pilvettömänä päivänä kuvitella olevan taivaankannesta pudonneita sirpaleita.

Nykytaiteessa yleinen ympäristömuutoksen teema saa Vallisaarella uudenlaista konkreettisuutta. **Jaakko Niemelän** installaatio *Laituri 6* (2021) konkreettisesti jäätikköiden sulamisen aiheuttamaa merenpinnan nousua. IC-98 taas on kerännyt syksyn lehdistä melankolisen vertauskuvan ympäristötuholle. Samalla teokset

saavat miettimään, miten Vallisaaren luonto kestää biennaalin ja sen suuret yleisövirrat.

Erityisen kauniisti Vallisaaren ympäristöä hyödyntää **Mark Niskas** ja **Jani-Matti Salon** teos *A Scene* (2021). Ääntä ja videota yhdistävä installaatio antaa saarta ympäröivien merimerkkien valoille omat sävelet.

Vilkuessaan merkit tuottavat meditatiivisesti aaltoilevaa musiikkia, joka muuttuu hiljalleen päivän aikana. Runollinen teos ohjaa ajattelemaan ajan monia syklejä ja kerroksia. Teoksen toisen osan voi kokea Kaivopiiston tähtitornilta auringon laskeuduttua. Kännvkin ja kuulokkeiden avulla merimerkkien väsoitto antaa pimeyteen kietoutuneelle maiselelle yhtä aikaa kosmiset ja intuiitit mittasuhteet.

Harri Mäcklin

Kuin Tarkovskin elokuvassa

Vallisaari on vaikea paikka nykytaiteen näyttelylle. Saaren luonto on niin vaikuttava ja historia niin vahvasti läsnä, että ne melkein varastavat pääroolin. Pitkään

tyhjinä olleet rakennukset ja ammusvarastojen seinien hilseilevät maalit lisäävät keitokseen raunioromantiikkaa, kieltotaulut puolestaan saavat arvailemaan saaren suljetun eteläosan ihmeitä. Paikoin tuntuu siltä kuin oltaisiin **Andrei Tarkovskin** *Stalker*-elokuvan (1979) salaperäisellä ”vyöhykkeellä”.

Suljettua aluetta käsittelee myös korealaisen **Hayoun Kwonin** animaatio *489 vuotta* (2019). Kiehtova teos vie kahta Koreaa erottavalle demilitarisoidulle vyöhykkeelle. Se asettaa vastakain alueella partioivien sotilaiden pelot ja alueen pitkään koskemattoman luonnon tavalla, josta on vain kivenheitto Vallisaaren luontoon, historiaan ja nykyyhetkeen.

Puolalaisen **Alicja Kwaden** veistos *Pars pro Toto* (2018) koostuu valtavista kivipalloista, jotka on sijoitettu aaltojen hiomille kallioidelle. Värikkäät kivilajit ovat peräisin eri puolilta maapalloa, ja kokonaisuus tuo mieleen kuu-lapeliksi hajonneen aurinkokunnan. Teos on paikkaansa tehty, mutta siirtyy kesän jälkeen Helsingin Kalasatamaan. Jää nähtäväksi, toimiiko kivipallojen geometria siellä yhtä hienosti.

Kanadalaisen **Janet Cardiffin** ja **George Bures Millerin** *Forest (For a Thousand Years)* (2012) on kolmiulotteinen kollaasi äänistä, joita saaren metsien voi ajatella kuulleen pitkän historian vaiheissa: kaatuvia puita, hirnuvia hevosia, pommeja. Vaikututtavan puolituntisen puostaa **Arvo Pärtilin** kaunis kuorosävellys.

Maailmassa on noin 200 biennaalia, joista Helsingin versio erottuu yllä mainitun kaltaisilla paikkaan tehdyillä tai siitä ammentavilla teoksilla. Monet teoksista antavat periksi ympäristön paineelle, mutta mukana on yhtä monta, jotka oivaltavasti käyttävät hyväkseen luontoa ja ammusholvien hämää ja jopa haastavat ne, kuten **Katharina Grossen** maalaama purkatulo.

Timo Valjakka

Teoksia löytöretkillä

Marja Kanervon videoteoksessa *A-rappu* (2020) kamera kiertää tyhjässä Luotsitalon rakennuksessa. Riisutut huoneet, merelle katsovat ikkunat ja liian haallistamat lattiat muuntuvat kuultavaksi alustaksi, jolle Kanervo piirtää harmonisia geometrisia kuvioita. Biennaalissa on runsaasti Vallisaaren pintaan ja rakenteisiin löytöretkiä tekeviä teoksia. Paikkasidonaisuus onkin biennaalin kantava teema: Vallisaari ja sen historia sekä paikkaan kuvitellut maailmat toimivat useiden teosten lähtökohtana.

Hienovaraisesti rakennettujen maailmojen tavoittaminen vaatii joskus löytöretkeilijän kärsivällisyyttä. **Jussi Kiven** *Paikallisten artefaktien ja anomalioiden perinnehuone / Ajattomuuden museo* (2021) näyttää ensisilmäykseltä tavalliselta huoneelta seinille unohtuneine lehtileikkeineen ja vanhoine valokuvineen. Tarkempi tarkastelu osoittaa, että Kivi on rakentanut kuvitteellisen tutkijan kammion, jonka haltija on

upottunut mystisten luonnonilmiöiden tutkimiseen ja käsittämättömien merkkien tulkitsemiseen. Jos Kiven kokonaisuuden läpi kävelee liian nopeasti, on vaarassa hukata teoksen hätkähdyttävän sydämen, pikkutarkat dioraamat sisäänsä sulkevan pimeähuoneen.

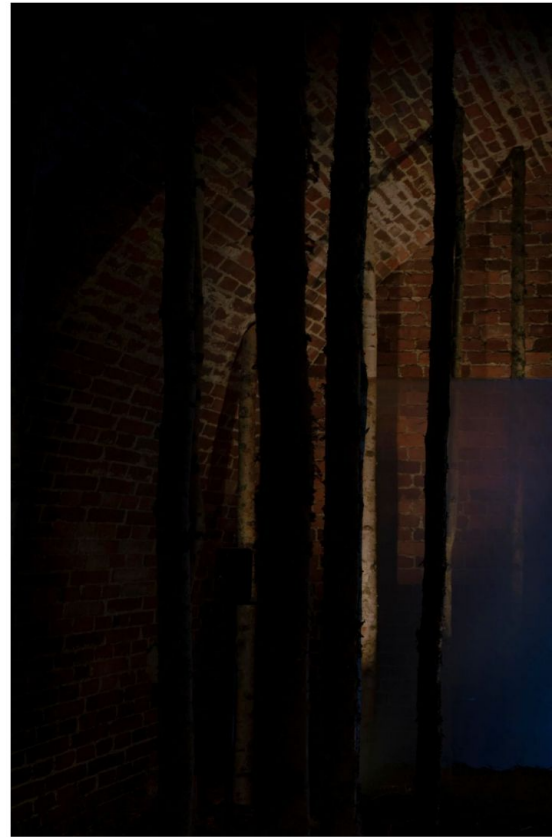
Hanna Tuulikki onnistuu rakentamaan pieneen näyttelytilaan taikamaailman muutamalla yksinkertaisella eleellä. *Metsäpeiton alla* (2021) sijoittuu koivikkoon, jonka ”katsomoon” mahtuu vain pieni yleisö kerrallaan. Intiimi teos on vaikuttava yhdistelmä nykytanssia, kansanlaulua ja karjan kutsuhuutoja. Ihmisestä tulee esityksessä maaginen eläin, kun jalat ja kädet välähtelevät maisemassa häiriökuvan tavoin. Tanssia ja salattujen maailmojen etsimistä lupaa myös **Samir Bhowmikin** *Kadonneet saaret* (2021). Bhowmikin performatiivinen tutkimusmatka on yksi biennaalin esityksellisistä teoksista, jolle yleisö voi ilmoittautua mukaan.

Sini Mononen

Vaaran tuntua ja maailmantuhon tanssia

Sateisena tai helteisenä päivänä Biennaalissa kannattaa suunnata lukuisiin sisätiloihin ja keskittyä kestoiltaan pidempiin teoksiin. Monet niistä kutovat näkyviin biennaalin nimen *Sama meri* mukaisesti erilaisia yhteyksiä sekä kuljettavat katsojan kokonaan toiseen aikaan ja paikkaan.

Paweł Althamer on toteuttanut kaksiosaisen, dokumentaarisen

Hanna Tuulikin *Metsäpeiton alla* (2021) sijoittuu koivikkoon.

MAIJA TOIVANEN / HAM / HELSINKI BIENNAALI 2021

Jaakko Niemelän Laituri 6 (2021) näyttää, mille korkeudelle merenpinta nousee, jos Grönlannin pohjoinen jääpeite sulaa.

filmistä ja vr-elokuvasta koostuvan teoksensa *Seitsemän vankia* (2020) yhteistyössä Suomenlinnan avovankilan kanssa. Molemmissa keskeisiä ovat vankien ajatukset vapaudesta ja vankeudesta. Osat täydentävät toisiaan: siinä missä dokumentaarinen osuus sukeltaa syvemmälle teemoihin, vr-elokuvaa katsoessa tempautuu keskelle tapahtumia.

Wanuri Kahiun dystooppinen lyhytelokuva *Pumzi* (2009) sijoittuu tulevaisuuden Itä-Afrikkaan, Maitu-yhteisöön ja todellisuuteen, jossa viimeinenkin puu on kuollut eikä maaperässä ole enää vettä. Unenestolääkityksestä huolimatta päähenkilö Asha nä-

”Maailmojen tavoittaminen vaatii joskus löytöretkeijän kärsivällisyyttä.”

Sini Mononen

kee unia vehreästä puusta keskellä kaunista mutta tappavan paahattavaa aavikkoa. Toivon siemen kasvaa Ashan mielessä sekä konkreettisesti hänen kuljettamassaan kasvissa.

Birit & Katja Haarlan ja Outi Pieskin *Guhte gullá* (2021) on raju, kohtalokas ja lumoava maailmantuhon tanssi. Monikanavainen videoinstallaatio hyödyntää hienosti Aleksanterin patterin holvistoja ja kaariholvin erottimia vastakkaisia seiniä.

He peilaavat toisiaan ja luovat yhteistä liikekieltä, jolla he kutsuvat apuun saamelaiset maan jumalattaret.

Sanna Lipponen

Alijca Kwaden veistos *Pars pro Toto* (2018) on Kustaanmiekkan salmen viereisillä kallioilla.

Wanuri Kahiun *Pumzi* (2009) on dystooppinen lyhytelokuva.

Pysäytyskuva Hayon Kwonin animaatiosta 489 vuotta (2016).

Jussi Kivi, Paikallisten artefaktien ja anomalioiden perinnehuone / Ajattomuuden museo, 2021.